

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การฆ่าตัวตาย (Suicide) เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสลดใจและสะเทือนใจต่อผู้ที่รับรู้เหตุการณ์ และบุคคลที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุดต่อสิ่งที่เกิดขึ้น คือ ผู้เป็นสมาชิกในครอบครัว นักจิตวิทยาสังคมท่านหนึ่งกล่าวว่า การฆ่าตัวตายเป็นการร้องขอความช่วยเหลือ (A Cry for Help) และเป็นความพยายามครั้งสุดท้ายที่จะสื่อสารออกมาจากกันบึงแห่งความทุกข์นั้น (อรอนงค์ อินทรจิตร. 2548 : 5) ปัญหาการฆ่าตัวตายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น หากมองดูอย่างผิวเผินจะเข้าใจว่าเป็นปัญหาเพียงปัญหาเดียว แต่ในความเป็นจริงการฆ่าตัวตายเป็นผลปลายทางของปัญหาที่หลากหลายและมีสาเหตุที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มแต่ละวัย

ปัจจุบันการฆ่าตัวตายเป็นปรากฏการณ์ที่ทวีความรุนแรงขึ้นในสื่อสารมวลชนทุกประเภท โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบันว่ามีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย เมื่อสังคมชนบทเริ่มเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากระบบเกษตรกรรม เป็นระบบอุตสาหกรรมสังคมเมืองยุคโลกาภิวัตน์ กระแสการเปลี่ยนแปลงนี้มีความรุนแรงมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจมีการแข่งขันสูง และเมื่อประสบกับสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำจึงส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาสังคมหลายด้าน เช่น ตกงาน ขาดแคลนรายได้เพื่อจุนเจือตนเองและครอบครัว ทำให้เกิดความเครียด และมีอาการป่วยทางจิต บางรายประสบปัญหาที่ซับซ้อนและมีความยุ่งยากใจมากกว่า 1 ปัญหา และไม่สามารถหาทางออกหรือวิธีการแก้ปัญหาได้ จึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย และการฆ่าตัวตายเป็นปัญหาทางสังคมที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นภาวะวิกฤตที่สุดทั้งในประเทศไทยและสังคมโลก องค์การอนามัยโลก (WHO) กำหนดให้ วันที่ 10 กันยายนของทุกปีเป็นวัน "ป้องกันการฆ่าตัวตายโลก" ซึ่งในปี พ.ศ. 2549 ได้ให้คำขวัญว่า 'สื่อความเข้าใจและสร้างความหวังใหม่' (With understanding, new hope) และประเทศเคนยาได้กำหนดให้การฆ่าตัวตายถือเป็นคดีอาชญากรรม หากกระทำแล้วไม่สำเร็จหรือไม่ตายจะต้องขึ้นศาลและมีบทลงโทษ (โง้วซวูบ-ฆ่าตัวตาย. 2548) โลกปัจจุบันมีคนฆ่าตัวตายประมาณปีละ 1 ล้านคน หรือวันละ 2,739 คน เฉลี่ยชั่วโมงละ 114 คน หรือนาทีละ 2 คน ประเทศที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงที่สุดในโลก คือ ประเทศลิทัวเนีย ส่วนประเทศไทยมีสถิติการฆ่าตัวตายอยู่ในอันดับที่ 71 ของโลก สถิติฆ่าตัวตายในปี พ.ศ. 2547 มีการพยายามฆ่าตัวตายประมาณ 5,000 คน และฆ่าตัวตายสำเร็จ 4,296 คน หรือเฉลี่ยวันละ 12 คน หรือ 1 คนในทุก 2 ชั่วโมง โดยพบว่าสถิติการฆ่าตัวตายที่มี

มากที่สุดคือภาคเหนือ จังหวัดลำพูนมีคนฆ่าตัวตายมากที่สุดในประเทศ คือ 21.7 ต่อแสนประชากร รองลงมาคือจังหวัดเชียงใหม่ 18.9 ต่อแสนประชากร จังหวัดเชียงราย 17.1 ต่อแสนประชากร และกรุงเทพมหานครมีสถิติการฆ่าตัวตายอยู่ในอันดับที่ 55 ของประเทศ วิธีการฆ่าตัวตายที่ใช้มากที่สุด คือ การแขวนคอ รองลงมา คือ ใช้อาวุธปืนและผู้ชายฆ่าตัวตายสำเร็จมากกว่าผู้หญิงถึง 3 เท่าตัว โดยมีสาเหตุครอบคลุมตั้งแต่ ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ปัญหาเฉพาะ เช่น ว่างาน เสียเกียรติ เสียศักดิ์ศรี ไม่สมหวังในความรัก ผิดหวังในชีวิตด้านการเรียน ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาเศรษฐกิจ และที่เป็นสาเหตุมากที่สุด คือ ปัญหาครอบครัว ปัญหาความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว (สมชาย จักรพันธ์. 2549 : 2)

ครอบครัว เป็นหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุด เป็นสังคมแรกและเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการขัดเกลาอารมณ์ ทศนคติ และความประพฤติของมนุษย์ โครงสร้างของครอบครัวไทยในอดีตเป็นครอบครัวใหญ่ที่อบอุ่นมีวิถีชีวิตเรียบง่าย ลักษณะการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจไม่สลบซับซ้อน ระบบครอบครัวเป็นครอบครัวขยายซึ่งอยู่รวมกันหลายชั่วอายุคน แต่ปัจจุบันการพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมและความทันสมัย มีการขยายตัวของความเป็นเมืองมากขึ้น เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในเมืองเพื่อประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ส่งผลให้โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว (อนุชา อาภาภิรม. 2547 : 35) ที่มีแต่ พ่อ แม่ ลูก ซึ่งในแต่ละวันไม่มีเวลาให้แก่กัน สภาพสังคมที่เคยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กลายเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน ต่อสู้ดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว ชีวิตประจำวันถูกผลักดันให้ต้องเผชิญกับปัญหาความยุ่งยากวุ่นวายที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ปัญหาการทำงานและภาวะการว่างงาน ปัญหาเศรษฐกิจที่บีบคั้น ปัญหาการศึกษา ปัญหาความเจ็บป่วย ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการหย่าร้าง ตลอดจนแบบแผนการเลี้ยงดูที่ทำให้สมาชิกไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ เป็นต้น โดยครอบครัวเหล่านั้นต่างไม่มีญาติผู้ใหญ่ในบ้าน ที่จะคอยเป็นแรงสนับสนุนให้คำปรึกษา ปลอบโยน หรือให้กำลังใจ ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อสภาพจิตใจก่อให้เกิดความตึงเครียด ซึมเศร้า วิตกกังวล เกิดความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว ฯลฯ และเมื่อเกิดภาวะการณดังกล่าวขึ้น มนุษย์ก็พยายามดิ้นรนเพื่อหาทางออกให้กับชีวิตตนเองด้วยวิธีการหลายอย่าง และแม้ว่าแต่ละคนจะพยายามปรับตัวและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังมีบุคคลบางกลุ่มที่ไม่สามารถปรับตัวหรือหาทางออกให้กับปัญหาของตนเองได้จึงใช้วิธีการหนีโลกโดยการพยายามฆ่าตัวตาย (อนันต์ ศรีเกียรติขจร. 2542 : 18)

ความคิดที่จะฆ่าตัวตาย และพยายามฆ่าตัวตาย ถึงแม้จะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากผลรวมของสภาพจิตใจ อารมณ์ ร่วมกับสิ่งบีบบังคับภายนอก การเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว เช่น ผู้นำครอบครัวมีสภาพขาดความมั่นคง การไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ต้องเช่าบ้านอยู่ ต้องต่อสู้ดิ้นรน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเห็นห่าง มีการสื่อสารระหว่างกันน้อย เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว การควบคุมอารมณ์ไม่ได้ของสมาชิก

ในครอบครัว การมีบุคลิกภาพก้าวร้าวและใช้วิธีการรุนแรงในการแก้ไขปัญหาซึ่งอาจเป็นผลมาจากแบบแผนการเลี้ยงดู ทำให้ชีวิตไม่มีความสุข เกิดความกลัว ความวิตกกังวล ความสับสน และในครอบครัวไม่มีใครช่วยคิดหรือแก้ปัญหาได้ เกิดความเครียดสูงจนไม่สามารถรักษาสมดุลทางความคิด อารมณ์และความรู้สึกเอาไว้ได้ ขาดการไตร่ตรอง ขาดวิจาร์ณญาณ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นผลซึ่งนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ (สุชาติ พหลภาคย์. 2544 : 6) ตามทฤษฎีของเอมีลี เดอร์ไคม์ (Emily Durkheim. 1998 : 79) พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่มีผลให้เกิดการฆ่าตัวตาย ได้แก่ ปัจจัยทางครอบครัว การสมรส ระดับชั้นทางสังคม ศาสนา ภาวะสงครามและความล้มเหลวทางเศรษฐกิจซึ่งผลกระทบของการฆ่าตัวตายทั้งในกรณีที่ฆ่าตัวตายสำเร็จและไม่สำเร็จนี้ ผู้กระทำมักคิดไม่ถึงว่าความตายไม่เพียงแต่จะทำให้สูญเสียชีวิตเท่านั้น ยังเป็นการสูญเสียทรัพย์สินที่มีค่าก่อนวัยอันควร และยังเป็นสาเหตุสำคัญที่เชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมา ในหลากหลายมิติ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง แม้ในผู้ที่พยายามฆ่าตัวตายแต่ไม่สำเร็จ ก็ยังเกิดความสูญเสียจากการที่ต้องเข้ารับการรักษาสมาสภาวะแทรกซ้อนหรืออาจพิการ ทูพผลภาพ ดังนั้นการป้องกันการฆ่าตัวตายจึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งเนื่องจากการลดความสูญเสียดังกล่าว (วันเพ็ญ บุญประกอบ. 2546 : 34) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะครอบครัวของผู้พยายามฆ่าตัวตาย เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการหาวิธีส่งเสริมด้านสุขภาพจิตในครอบครัว หามาตรการควบคุมป้องกันเพื่อลดพฤติกรรมกรรมการพยายามฆ่าตัวตาย ให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะครอบครัวของผู้พยายามฆ่าตัวตาย
2. เพื่อศึกษาสาเหตุของการพยายามฆ่าตัวตาย
3. เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้พยายามฆ่าตัวตาย
4. เพื่อศึกษาผลต่อครอบครัวของผู้พยายามฆ่าตัวตาย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ผู้พยายามฆ่าตัวตายซึ่งเข้ารับการรักษารั้งแรกที่โรงพยาบาลศรีธัญญา โรงพยาบาลศิริราช และวชิรพยาบาล ช่วงเวลา ระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2547 - วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2548 โดยเลือกเฉพาะผู้พยายามฆ่าตัวตายที่อยู่ในฐานะเป็นลูก และได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อ แม่ หรือในครอบครัวที่มีพ่อ แม่ พี่ น้อง

ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา และครอบครัวที่พ่อหรือแม่เลี้ยงดูลูกตามลำพัง อายุระหว่าง 18-25 ปี และมีสถานภาพโสด

บุคคลในครอบครัวของผู้พยายามฆ่าตัวตาย ได้แก่ พ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ที่ใกล้ชิดและยินดีให้ข้อมูลซึ่งทั้งหมดเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยมีประเด็นที่ศึกษาดังนี้

1. ลักษณะครอบครัวของผู้พยายามฆ่าตัวตาย
 - 1.1 รูปแบบของครอบครัว
 - 1.2 แบบแผนการเลี้ยงดู
 - 1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
 - 1.4 ลำดับที่ของการเป็นบุตร
 - 1.5 ความสัมพันธ์กับพ่อแม่
 - 1.6 ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง
 - 1.7 การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว
 - 1.8 การมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว
2. สาเหตุของการพยายามฆ่าตัวตาย
3. ผลที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้พยายามฆ่าตัวตาย
4. ผลต่อครอบครัวของผู้พยายามฆ่าตัวตาย

นิยามศัพท์

ครอบครัว หมายถึง กลุ่มของบุคคลที่มีมากกว่า 1 คน ขึ้นไป มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต หรือทางกฎหมาย โดยจะมีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งทางกาย อารมณ์ และจิตใจ มีการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ถ่ายทอดและรับแบบวัฒนธรรมความประพฤติและการปฏิบัติต่อกัน สมาชิกจะมีบทบาทและความรับผิดชอบของตนภายในครอบครัวตามที่สังคมให้ความหมาย เช่น พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา

ผู้พยายามฆ่าตัวตาย หมายถึง ผู้ที่พยายามทำลายตนเองและต้องการให้ตนเองถึงแก่ความตายโดยเจตนาหรือด้วยความเต็มใจ แต่ไม่สามารถกระทำได้สำเร็จ เป็นผู้ที่อยู่ในฐานะเป็นลูก ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อ แม่ หรือในครอบครัวที่มีพ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา และครอบครัวที่พ่อหรือแม่เลี้ยงดูลูกตามลำพัง อายุระหว่าง 18-25 ปี และมีสถานภาพโสด

ลักษณะครอบครัว หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ของครอบครัว ได้แก่ รูปแบบของครอบครัว แบบแผนการเลี้ยงดู ลักษณะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ลำดับที่ของการเป็นบุตร ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว การมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว

รูปแบบของครอบครัว หมายถึง ประเภทของครอบครัวซึ่งมี 3 ลักษณะ ดังนี้

ครอบครัวเดี่ยว คือ ครอบครัวที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดที่สุด คือ มีเฉพาะ พ่อ แม่ ลูก เท่านั้น

ครอบครัวขยาย คือ ครอบครัวที่มีครอบครัวเดี่ยวหลาย ๆ ครอบครัวอยู่ด้วยกัน หรือมีสมาชิกมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ 3 ชั่วอายุคนขึ้นไป เช่น พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน ลุง ป้า น้า อา ลูกสะใภ้ ลูกเขย เป็นต้น

ครอบครัวที่พ่อหรือแม่เลี้ยงลูกเพียงลำพัง คือ ครอบครัวที่สามีหรือภรรยาเสียชีวิตหรือแยกทางกันโดย ภายในครอบครัวจะมีเพียงพ่อหรือแม่เท่านั้นที่เลี้ยงดูลูก

แบบแผนการเลี้ยงดู หมายถึง แนวทางที่พ่อ แม่ ใช้เพื่ออบรม แนะนำและสั่งสอน ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1. แบบอัตตาธิปไตย เป็นการเลี้ยงดูที่เข้มงวดกวดขัน ต้องปฏิบัติตามคำสั่ง
2. แบบตามใจ ปลอ่ยปละละเลย หรือทะนุถนอมมากเกินไป ปลอ่ยให้ทำอะไรก็ได้ตามใจ ไม่มีคนแนะแนวทางที่ถูกต้อง
3. แบบประชาธิปไตย เป็นการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้

ลักษณะทางเศรษฐกิจของครอบครัว หมายถึง รายได้ซึ่งนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ซึ่งมีทั้งรายได้ประจำและรายได้เสริม สภาพคล่องทางการเงินของครอบครัว การมีภาระหนี้สิน

ลำดับที่ของการเป็นบุตร หมายถึง ลำดับที่ของการเป็นบุตรในครอบครัว

ความสัมพันธ์กับพ่อแม่

หมายถึง การแสดงออกถึงความรัก ความใกล้ชิดสนิทสนมกับพ่อ แม่

ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง หมายถึง การแสดงออกถึงความรัก ความใกล้ชิดสนิทสนมกับพี่ น้อง หรือญาติ

การสื่อสารกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล บอกกล่าวความรู้สึกและความต้องการระหว่างบุคคลในครอบครัว

การมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การใช้เวลาร่วมกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว เช่น การไปรับประทานอาหาร ไปพักผ่อนตามต่างจังหวัด หรือสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ร่วมกัน รวมถึงการให้ความสำคัญของวันพิเศษของคนในครอบครัว

สาเหตุของการพยายามฆ่าตัวตาย หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งสร้างความเสียใจ และสะเทือนใจอย่างรุนแรง ทำให้เกิดความวิตกกังวล ตึงเครียด ซึมเศร้า และไม่สามารถหาทางออกหรือแก้ปัญหาวิกฤตนั้นได้ และตัดสินใจฆ่าตัวตาย

ผลที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้พยายามฆ่าตัวตาย หมายถึง ผลที่ตามมาหลังจากที่ได้กระทำการพยายามฆ่าตัวตาย ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจรวมทั้งความรู้สึกที่มีต่อคนในครอบครัว

ผลต่อครอบครัวของผู้พยายามฆ่าตัวตาย หมายถึง พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในครอบครัวภายหลังจากที่มีคนในครอบครัวพยายามฆ่าตัวตาย ซึ่งมีทั้งในเชิงบวก เช่น การพยายามให้ความสนใจกันมากขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว หาเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น และผลที่เกิดขึ้นในเชิงลบ เช่น ทำให้เสียเวลา เสียเงิน เสียรายได้ เกิดภาวะหนี้สิน เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัว การแก้ไขปัญหาครอบครัว และเพื่อป้องกันการพยายามฆ่าตัวตายที่เกิดจากปัญหาครอบครัว
2. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับการพยายามฆ่าตัวตายในด้านอื่นต่อไป